

Upplev naturen i Skåne

STARTA PÅ NATURUM OCH NATURCENTRUM

Ett landskap fullt av upplevelser!

Upplevelserna i det skånska landskapet är mångfacetterade. Geologi och klimat lägger grunden. Här finns också en skärningspunkt mellan nord och syd samt öst och väst. Allt detta samverkar för att göra Skåne till det landskap i Sverige som har flest växt- och djurarter.

Skåne är långt ifrån platt! Diagonalt genom det skånska landskapet löper ett antal kraftigt markerade höjdstråk av urberg. Dessa är tydliga rester av många miljoner års geologiska krafter – en kollisionsszon mellan gamla kontinenter. Särskilt dramatiskt blir landskapet där havet möter dessa urbergshöjder. Kullaberg i nordväst och Stenshuvud i sydost har fascinerat folk i alla tider. Söderåsen med Skärälid och Romeleåsen med Skrylle är andra skånska urbergsstråk i gränzonen mellan Nord- och Mellaneuropa.

Vid flera av Skånes "hot spots" för den naturintresserade finns naturum och naturcentrum. Dessa blir porten ut i nationalparken, biosfärområdet eller naturreservatet. Ofta finns intressanta och upplevelserika besöksmål i närområdet, varför det känns naturligt att inkludera dessa och en del av dess entreprenörer när vi beskriver ett naturum eller ett naturcentrum.

Upplevelserika aktiviteter i naturen är ett bra sätt att bygga upp en god värdegrund som möjliggör att även framtida generationer kan njuta av allt Skåne har att erbjuda. Därför behöver vi hjälpas åt att lotsa ut besökare till upplevelserika platser och aktiviteter. Den här skriften har vi kunnat göra tack vare Region Skånes finansiella bidrag.

Skynda på ut! Året runt. Upplevelserna i det skånska landskapet väntar. Ta på vandrarängarna, hoppa upp på hästryggen eller cykeln, fatta fiskespöet, ta med ficklampan eller utmana kylan iklädd överlevnadsdräkt med sikte på en örnsafari.

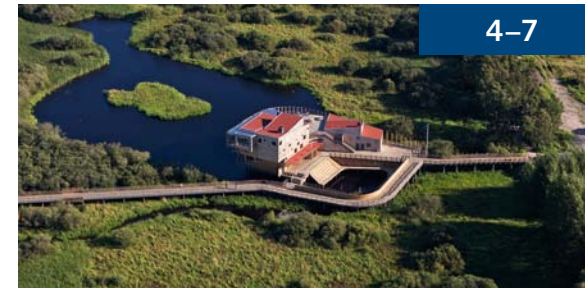
Sven-Erik Magnusson

SVEN-ERIK MAGNUSSON

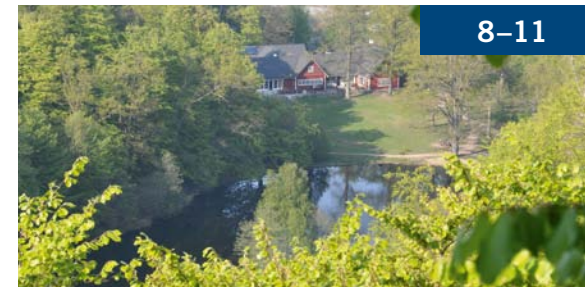
Koordinator Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

UPPLEV NATUREN I SKÅNE	STARTA PÅ NATURUM OCH NATURCENTRUM
Texter	Åsa Pearce
Foto	Andreas Hillergren, Karin Magntorn, Sven-Erik Magnusson, Patrik Olofsson/N och Åsa Pearce
Grafisk produktion	Christine Dahl, t&t information ab
Omslagsfoto	Åsa Pearce
Papper	Arctic Volume White
Tryck	Elanders, Malmö 2012
Upplaga	11000 ex
ISSN	1653-9338 Vattenriket i fokus 2012:03

DEN HÄR BROSCHYREN ÄR EN MILJÖMÄRKT TRYCKSAK

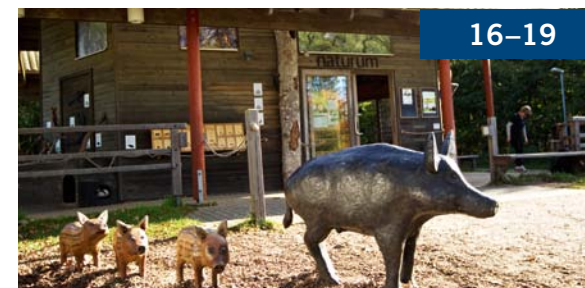
4-7

8-11

12-15

16-19

20-23

24-27

NATURUM VATTENRIKET

Mitt i Vattenriket, mitt i Kristianstad ligger det spännande naturumhuset byggt på pålar. Leta märlor, kika på fiskar i akvariet och ta en tur med Optyx.

ÖRNSAFARI PÅ HELGE Å

Två och en halv meter mellan vingspetsarna. Så stor är vår största rovfågel, havsörnen. På vintern samlas de i Vattenriket – följ med på örnsafari på Helge å.

NATURUM SÖDERÅSEN

Utsikten från Kopparhatten visar att Skåne är långt ifrån platt! Här finns rasbranter och vida vyer. Naturum Söderåsen hjälper dig se naturen med nya ögon.

VANDRING I SKÄRALID

Höga berg och djupa dalar. Söderåsens spännande natur är som gjord för vandring. Här finns många fina vandringsleder och övernattningsstugor.

NATURUM STENSHUVUD

Stenshuvud bjuder på fantastisk utsikt över Hanöbukten och härliga bad på stranden nedanför. På naturum finns modeller och foton av områdets djur och växter.

TREKKING I ÄPPELRIKET

Cykla genom Kivik, förbi hamnen längs havet till Äpplets hus. Ställ cykeln och fortsätt till fots genom Hälleviks arboretum upp till Stenshuvuds milsvida utsikt.

NATURUM SKRYLLE

Naturum Skrylles utställning handlar om växter och djur, kulturhistoria och geologi. Du kan känna på snidade djur, gissa spåret och gå en kortare naturstig.

FLUGFISKE I RÖGLE DAMMAR

Vid Rögle dammar finns fina möjligheter till sportfiske. Med rätt fluga och handlag är middagen räddad samtidigt som du får en fin naturupplevelse.

FULLTOFTA NATURCENTRUM

Fulltofta strövområde är ett gammalt kulturlandskap. På naturcentrum kan du följa människans spår i naturen. Lyft, öppna, snurra och se vad som händer!

RIDNING PÅ ISLANDSHÄSTAR

Ta en ridtur genom Fulltoftaskogen och känn Islands-hästarnas trygga trampande. När tölten stämmer blir du ett med hästen, skogen och vinden.

NATURUM KULLABERG

Vilt, vackert och vidunderligt. Hisnande branter och vida vyer över havet. På naturum Kullaberg får Kullens unika växt- och djurliv ett sammanhang.

GROTTVANDRING PÅ KULLEN

På Kullaberg finns många spännande grottor. Några har varit bostad, flera är svåra att hitta utan guide. Följ med på grottvandring längs branta klippor och raviner.

NATURUM VATTENRIKET

Mitt i Vattenriket och samtidigt mitt i Kristianstad ligger naturum Vattenriket. I utställningen kan du leta märlor i Forsakarsbäcken, kika på fiskarna i akvariet och ta en flygtur med Optyrx. Här finns information om Vattenrikets fina natur, om biosfärbetet och besöksplatserna. En våning upp breder takterrassen ut sig. Här finns också ett kafé med utsikt över staden, våtmarkerna och strandängarna.

ÖPPETTIDER

April–oktober öppet alla dagar kl 11–17.

November–mars öppet tisdag–söndag kl 11–17.

Stängt julafton, juldagen, nyårsafton och nyårsdagen.

Telefon: 044–13 23 30

E-post: naturum@kristianstad.se

Hemsida: www.vattenriket.kristianstad.se/naturum

HITTA HIT

Naturum Vattenriket ligger vid Helge å, 400 meter väster om järnvägsstationen i Kristianstad. Hit tar du dig enkelt med både tåg och buss. Kommer du med bil tar du av från väg E22 vid trafikplats Vilan. Följ skyltning mot naturum via Härlövsängaleden. Sväng höger strax norr om Härlövs industriområde. Här finns gott om parkeringsplatser.

Adress: Härlövsängaleden 2, 291 59 Kristianstad.

Koordinater: WGS 84 (lat, lon): 56.02809, 14.14560

TIPS PÅ AKTIVITETER

Naturum Vattenrikets program med flera aktiviteter:

www.vattenriket.kristianstad.se/naturum/program och

www.facebook.com/NaturumVattenriket

Safariturer: www.landskapet.se

Flodbåt på Helge å: www.flodbaten.se

Åk flotte på Helge å: www.martinsrokeri.se

Fiske i Vattenriket: www.nedrehelge.se och

www.turism.skaneordost.se/fiske

Vin & Delikatessvandring på cykel: www.gunillavin.se

Natur- och kulturvandringar: Britt Inger Sevebrant,

information och bokning: 044–24 31 58

Ridturet och båtuthyrning: www.molleholmen.se

Åta: På naturum finns ett kafé som är öppet kl 11–16.

Mer information om boende, aktiviteter och evenemang hittar du på www.kristianstad.se/turism.

Mitt i Vattenriket – mitt i Kristianstad. Naturum Vattenriket är en spännande byggnad som vilar på pålar i Helge å, alldeles intill Kristianstads centrum. Utställningen ger ett smakprov på vad du kan uppleva i Vattenrikets varierade natur.

Naturum Vattenriket. Beläget mitt i våtmarkerna vid Helge å.

Upptäck! Studera insekter och småkryp i Forsakarsbäcken.

BESÖKSPLATSER I VÅTT OCH TORRT

I Biosfärområde Kristianstads Vattenrike väntar många upplevelser. Helge å flyter genom området, kantad av strandängar, sumpskogar och vasshav. Från Linderödsåsen letar sig strömmande vatten genom raviner med rik lövskog. På de torra sandiga markerna mot kusten trivs många unika växter och insekter.

- 1 Naturum Vattenriket
- 2 Aosehus
- 3 Balsberget
- 4 Degeberga backar
- 5 Ekenabben
- 6 Fjällmossen
- 7 Forsakar
- 8 Gropahålet
- 9 Hercules
- 10 Häslövs ängar
- 11 Kanalhuset
- 12 Karpalundsdammarna
- 13 Lillömrådet med Lillöborgen
- 14 Lägst punkten
- 15 Mosslunda
- 16 Näsby fält
- 17 Pulken
- 18 Storkcenter
- 19 Sännarna
- 20 Vramsån
- 21 Åsums ängar
- 22 Äspet

Med blicken mot skyn. På örnsafari med Landskapet JO på Helge å är chansen stor att få se havsörn – Sveriges största rovfågel.

Örnsafari i Vattenriket

Aktivitet: Örnsafari
Säsong: Vintertid
Plats: Helge å, Vattenriket
Hemsida: www.landskapet.se

Isen krasar under gummibåten. Plötsligt dyker ett par stora silhuetter upp en bit bort. Lätt framåtlutade med karaktäristiskt böjda näbbar och kraftiga klor. Det är giganten bland rovfåglar vi skådar.

Minus två och mulet. Många skulle valt att stanna inne, läsa, spela kort eller titta på tv. Men inte den tappra skara som samlats vid Kavrö bro intill Helge å strax söder om Kristianstad. En efter en utrustas vi med specialkläder, anpassade för sträng kyla.

Med smidigheten av ett gäng sumobrottare kliver gruppen ombord på safaribåten av gummi som ska ta oss ut på ån och in i örnarnas rike.

Vid åkanten har en isskorpa frusit till, men längre ut är vattnet öppet. – På vintern lockas örnarna hit för att leta föda i flock. De tar gärna skadade gäss och i Vattenriket är det

gott om gäss på vintern. På isen känner de sig skyddade från räven, som inte vågar sig ut.

Vår guide Janne Olsson hinner knappt avsluta sin första mening innan den första örnen glider fram över trädkropparna – som om den är lika nyfiken på oss som vi på den.

– En havsörn innan vi hunnit lägga loss från Kavrö bro, jo man tackar.

Vi styr ut på ån i riktning mot Hammarsjön. Ån är vattnet öppet, men framför oss närmar sig isen som lagt sig över sjön. Flaken av is krasar under båten.

Örnen är en mytomspunnen fågel och det går många historier om den.

– En örn klarar att lyfta halva sin egen vikt och det sägs att de till och med tagit höns, rådjurskid och katter, säger Janne.

Kolla geografien. Janne Olsson lägger upp rutten mot Hammarsjön.

Sjösättning. Gummibåtarna sätts i ån vid Kavrö bro.

Snö, is och kyla. Då syns örnarna bäst.

På spaning. Där, högt ovanför oss, seglar rovfåglarnas gigant.

De mäktiga fåglarna mäter imponerande 2,4 meter mellan vingspetsarna.

– Titta efter klumpar i träden. Havsörnen är drygt 80 centimeter från huvud till stjärt, kungsörnen är något längre och sitter mer upprätt, säger Janne.

Vi närmar oss Hammarsjön och plötsligt ser vi två stora bjässar på isen och en som flyger in för landning från höger. Vi smyger oss närmare iskanten, men stannar 100 meter från örnarna som sitter helt stilla.

– De väntar på våren och kärleken, säger Janne halvt på skämt, halvt på allvar.

Örnar bildar familj tidigt på våren. Redan i februari börjar kungsörnen förbereda sig för häckning och havsörnen en månad senare. I snitt lägger de ett ägg per hona, men är tillgången på föda god kan det bli både två och tre.

I dag är örnen en ganska vanlig gäst i Vattenriket, men så har det inte alltid varit. På 1800-talet jagades örnen, eftersom den sågs

Mäktig syn. På vintern samlas örnarna längs Helge å.

som konkurrent om maten. Antalet dalade och 1924 förbjöds jakten och örnarna fridlystes. På 1960-talet gjorde miljögifter att örnarna höll på att stryka med helt. Sedan dess har gifterna förbjudits och med hjälp av stödmatning på vintern har stammen lyckats komma tillbaka igen.

Isen krasar åter under gummi-

båten som nu styr söderut. Vattnet bubblar i sprickorna. En räv stryker förbi på isen längs stranden. Vi har fått se fem örnar på vår safaritur.

Örnskadning må finnas på andra håll i landet, men att komma ut med båt på Helge å i Kristianstads Vattenrike är ett unikt sätt att närma sig Sveriges största rovfågel.

naturum[®]

Söderåsen

NATURUM SÖDERÅSEN

Söderåsens natur bjuder på lummiga lövskogar, mäktiga rasbranter med höga klippor, strömmande vattendrag och vida utsikter. Naturum Söderåsens utställning är full av spännande upplevelser för stora och små. Den låter dig upptäcka naturen utanför med nya ögon. När du vandrar i de trolska sprickdalarna bland stenbranter, porlande bäckar och knotiga träd känns snapphanetiden inte långt borta. Och de hisnande utsikterna från Kopparhatten, Lierna eller Odensjöbranten visar att Skåne verkligen inte är platt!

ÖPPETTIDER

2012 öppnar vi 1 maj (dvs. senare än vanligt) med invigning av vår nya utställning! Maj–augusti har vi öppet alla dagar kl. 10–18. September: alla dagar kl. 11–17. 1–21 oktober: tisdag–söndag kl. 11–16. Välkommen!

Telefon: 0435–44 21 20

E-post: naturum.soderasen@lansstyrelsen.se

Hemsida: www.nationalpark-soderasen.lst.se

HITTA HIT

Naturum Söderåsen ligger vid väg 13, ungefär 5 km norr om Röstånga. Här finns en stor parkeringsplats om du kommer med bil. Buss 518 går mellan Klippan och Stehag och stannar precis utanför naturum (och även utanför nationalparksentrén i Röstånga). Med tåg kommer du till Klippan (Helsingborg–Hässleholm/Kristianstad) och Stehag (pågatåg Malmö–Höör). Tidtabeller hittar du på www.skanetrafiken.se.

Adress: Skäralid 747, 264 53 Ljungbyhed.

Koordinater: WGS 84 (lat, lon): 56.0389, 13.2513

TIPS PÅ AKTIVITETER

Information om dressincyckling, geocaching, paddling och många andra spännande aktiviteter finns på www.soderasen.com.

Program: www.nationalpark-soderasen.lst.se

Åta: www.skalaridsrestaurang.se

Mer info om boende, aktiviteter och evenemang hittar du på: www.soderasen.com.

Inbäddat i grönska. Naturum Söderåsen omges av lummig grönska. Härifrån kan du promenera en kortare runda runt sjön eller fortsätta längs Skåneleden. Stigarna tar dig genom ädellövskogar, förbi rasbranter och strömmande vattendrag upp till höjder med storslagen utsikt.

Turplaner. Nationalparken bjuder på vandring i fantastisk natur.

Nyutslagen grönska. På våren lyser bokskogen i Söderåsens nationalpark i skiraste ljusgrönt, en härlig tid för långa promenader.

Skånes Grand Canyon

Aktivitet: Vandrung i vårskogen
Säsong: Året runt – ädellövs skogen skiftar från skiraste grönt på våren till sommarens mörkare grönska, höstens brunorange toner och vinterns nakna grenar.
Plats: Söderåsens nationalpark
Hemsida: www.nationalpark-soderasen.lst.se

Framför oss öppnar sig en enorm klyfta i berget. Längst nere på botten glittrar sjön och intill sträcker sig träden mot ljuset. På Söderåsen får "höga berg och djupa dalar" mening. Skånes Grand Canyon upplevs bäst till fots, oavsett om du väljer en kortare tur från naturum runt sjön, eller en längre sträcka på Skåneleden.

Under fötterna breder vitsippor och harsyra ut sina vita mattor. Ovanför oss strilar solljuset genom bokarnas nyutslagna lövverk. De mörka stamarna blir till pelare i vårskogens stora lövsal.

Vi vandrar längs sjön upp i ravinen. På vänster sida växer fuktig alskog, till höger reser sig talusbrantens stenklädda vägg. Än händer det att stenblock sprängs loss och tumlar ner från klippkrönet på vårvintern.

Också i de till synes öde branterna lever växter och djur. På den skug-

giga sidan växer mossor och på den solbelysta trivs ormar, möss och vesslor.

Talgoxen sjunger för oss när vi fortsätter ytterligare en bit upp i ravinen. Här är vattnet så rent och klart att det går att dricka direkt ur Rårödpågens källa. Familjen Mulder, från Holland, turas om med skopan.

– Här är så vackert. Barnen älskar att springa på spångarna, säger Catheleyn.

Hon har släktingar i närheten som familjen brukar besöka på sommaren. Då utforskar de gärna de skånska skogarna.

– Harsyra finns inte i Holland. Vi har försökt odla den, men det har inte lyckats, säger Ernst.

Längre upp smalnar ravinen ännu mer. Sjön har övergått i en å som blivit en bäck. Kabbeleka och gulsippa

Dahlbergs stuga. Här kan du övernatta gratis.

Fikapaus. Vandrungen tar på krafterna.

Vitsippor. På våren bildar de en vit matta.

trivs i strandkanten och grönsångarens drill hörs från buskarna. Nu svänger stigen tvärt upp över åsen mot Liagården. Höjdkonturerna är täta på kartan och stigningen märks tydligt i benen.

Uppförsbacken är tuff, men mödan väl värd. Utsikten är vidunderlig; bortom bokskogsgardinen skymtar Kopparhatten på andra sidan ravinen. Av med kängorna och fram med vattenflaskan.

Vi vilar en stund på gräsmattan utanför den gamla gården, i dag en av Söderåsens övernattningsstugor

Bedårande utsikt. Ravinen i Söderåsens nationalpark sträcker sig så långt ögat når.

där vandrare kostnadsfritt kan rulla ut liggunderlag och sovsäck.

Men vi har siktet ställt på nästa stuga och vandrar vidare. På den här sidan ravinen följer stigen kanten. Här har skogens sal fått en matta av blåbärsris – men taket är detsamma – ljusgröna boklöv ovanför oss. Framme vid Dahlbergs stuga välkomnas vi av svartvit flugsnappare som flyger in och ut ur holkarna.

Två danska vandrare sätter upp tält och lagar mat på stormkök. De är ute på långvandring längs Skåneleden. Senare på kvällen får vi sällskap

av fyra män från Färöarna med porslin och gräddtårter i packningen.

– Vi körde till parkeringen bara några hundra meter bort, men gick vilse ändå. Vi hade svårt att orientera oss, vi har ingen skog på Färöarna, säger Johannes Midskovd.

Nästa dag fortsätter promenaden mot Röstånga förbi Odensjöns klara vatten. Förr trodde man att den var bottenlös och bebodd av ett sjöodjur. Numera är den ett fint fiskevatten. Väl framme i Röstånga tar vi bussen tillbaka till naturum Söderåsen.

naturum[®]

Stenshuvud

NATURUM STENSHUVUD

Naturum är ett besökscentrum mitt i Stenshuvuds nationalpark. Här kan du få information om naturen och tips om utflyktsmål, vandringsleder och andra aktiviteter. I utställningen finns fotografier och modeller av djur och växter som visas i sin naturliga miljö. Kulturhistoria och geologi finns också med. Korta enkla informationstexter hjälper dig på traven. På naturum finns duktiga biologer som kan svara på frågor och ge tips om hur du ska hitta ut i naturen.

ÖPPETTIDER

Högsåsong: juni-aug kl. 11–18, lågsåsong: mars-maj och sept-okt kl. 11–16 med vissa veckodagar stängt – se hemsidan för aktuell information.

Telefon: 0414–708 82

E-post: naturum.stenshuvud@lansstyrelsen.se

Hemsida: www.stenshuvud.se

HITTA HIT

Stenshuvuds nationalpark ligger på Österlen strax söder om Kivik, 15 km norr om Simrishamn. Från väg 9 är det skyltat till nationalparken. Det går också bra att utnyttja kollektivtrafiken, Skåneexpressens linje 3. Från hållplats vid stora vägen är det tre kilometers promenad till naturums huvudentré. Det är ungefär lika långt från Kivik till parkens norra ände.

Adress: Stenshuvuds nationalpark 277 35 Kivik

Koordinater: WGS 84 (lat, lon): 55.65610, 14.27557

TIPS PÅ AKTIVITETER

Dagliga guidade turer i nationalparken under sommaren och söndagar om vår och höst. Se naturum Stenshuvuds hemsida för säsongens program.

Vitemölla strandängar: Vacker hedmiljö vid havet

Prästens badkar i Vik: En unik formation som bildats av sandsten. Prästen i Vik sägs ha använt formationen som badkar en gång i tiden.

Kivik Art Centre: Konstnärscentrum i Kivik

Kiviks Esperöd arboretum: Här kan du vandra bland exotiska träd.

Äta: Utanför naturum ligger Stenshuvuds ekokiosk, som har öppet dagligen maj till augusti. Här kan du köpa en kopp kaffe med något sött till eller närproducerad äppelmust och honung.

Mer info om boende, aktiviteter och evenemang finns på: www.simrishamn.se/turism.

STENSHUVUDS
NATIONALPARK

Hanöbukten runt husknuten. Från naturum Stenshuvud kan du vandra över sandheden mot havet eller upp på toppen av huvudet, 97 meter över havet. Nationalparken är rik på växter och djur – kanske stöter du på ett rådjur eller en sandödlas längs vägen.

Rum med utsikt. Från naturum Stenshuvud rakt ut i naturen.

Utställning. Här kan du lära om nationalparkens djur och växter.

Milsvida stränder. Det går bra att ta ett dopp vid foten av Stenshuvud.

Gå. Promenaden går genom betade hagar och kuperad terräng.

Cykla. En cykeltur är ett härligt sätt att utforska Äppelriket.

Vidunderlig vy. Utsikten över Hanöbukten är belöningen efter vandringen till toppen 97 meter över havet.

Trekking i Äppelriket – till fots eller på hjul

Aktivitet: Trekking i Äppelriket
Säsong: Sommar
Plats: Cykla genom Kivik, förbi äppelodlingar och längs havet till Äpplets hus. Fortsätt till fots genom Hälleviks arboretum, beteshagar och bokskog upp till toppen av Stenshuvud.
Hemsida: www.stenshuvud.se
Boende: www.agdalund.se

Mellan böljande äppelodlingar och öppet hav reser sig berget Stenshuvud. Ett landskap att njuta av året runt från cykelsadeln eller till fots – eller varför inte båda delar?

Vid foten av Stenshuvud ligger fiskeläget Kivik. Dess charmiga kvarter är en perfekt utgångspunkt för strövtåg i Österlens storslagna landskap. Hos Agda Lund kan gästerna hyra cykel och ta med sig fikakorgen ut i naturen.

– Vi vill visa allt det vackra som finns runt omkring oss och tipsar gärna om var det är fint att cykla och vandra, säger Gunnel Wisén

Persson, som driver Agda Lunds B&B.

Närodlat är en viktig del i konceptet och det märks på frukostbordet. Pia Nilemo och Alberto Mendez njuter av Brantevikssill, nybakat bröd och juice från Kivikås.

– Jag läste på folkhögskola i Tomelilla för tio år sedan. Nu vill jag visa Stenshuvud för Alberto, säger Pia.

Frukosten är uppäten, lunchkorgen packad, cyklarna utprovade. På krokiga vägar färdas vi genom Kiviks gamla kvarter, förbi hamnen och vidare ut mot Stenshuvuds nationalpark.

Efter ett kort stopp vid Kiviksgravens mäktiga stenröse rullar vi vidare förbi Kivikås musterier till Äpplets hus. Här visas dåtid, nutid och framtid inom äppelodlingens och mustens historia. Österlens sydsida passar utmärkt för fruktodling med en lång sommarsäsong och många soltimmar.

Intill äppelodlingen reser sig Stenshuvud 97 meter upp mot skyn. Vi ställer cyklarna vid den norra parkeringen och börjar vår vandring upp genom Hälleviks arboretum skapat i början på 1900-talet med arter från den nya världen efter engelsk modell.

Stenshuvud är ett gammalt kulturlandskap. Än i dag håller kreatur landskapet öppet. Kor betar där marken är planare och högre upp i de mer kuperade delarna tar fåren vid. Vi rör oss uppåt genom bokskogen mot toppen. Det är lite av en strapats och på sina ställen gör trätrappor vandringen lättare. Så rundar vi den sista kröken och en milsvid utsikt öppnar sig åt alla håll.

– Härligt, det känns som om man är ensam i hela världen när man tittar ut över havet, säger Pia.

Uppe på toppen smakar matsäcken gott. Sedan vandrar vi vidare neråt genom avenbokskogen förbi gamla grova ekar. Ett besök på naturum visar alla Stenshuvuds biotoper, hasselmusen guidar de små i utställningen. Vi fortsätter ner mot havet och går längs havet tillbaka förbi fyren.

På vägen mot stranden passerar vi en fuktäng som på försommaren prunkar av orkidéer. Nere vid stranden ligger den gamla Krivareboden där man fiskat ända sedan tiden innan Skåne blev svenskt.

Strandens stenar har slipats runda och släta av vågor och sand. På flera ställen har någon staplat dem på hög – som en naturens egen skulptur av stenar, himmel och hav.

naturum[®]

Skrylle

NATURUM SKRYLLE

På naturum Skrylle finns en utställning om områdets växter och djur, kulturhistoria och geologi. I den tak-tila delen kan synnedsatta och andra besökare känna på djuren som finns i Skrylleskogen. Här finns också spillnings- och spårtaflor. Från naturum utgår många naturstigar med olika teman.

ÖPPETTIDER

Utställningen är öppen 9–16 alla dagar och naturum är bemannat under vår- och höstsäsong och under sportlovet.

Telefon: 0761–33 53 73

E-post: naturum@lund.se

Hemsida: www.lund.se/naturum

HITTA HIT

Åk buss från Malmö, Lund, Dalby eller Södra Sandby. Det går även att cykla till naturum Skrylle på cykel- och gångstigar. Det är 12 km från Lund. Med bil från Malmö kör du länsväg 11 från Bulltoftafältet mot Dalby. Innan Dalby kör du genom tre rondeller. I den första svänger du till vänster mot Lund (länsväg 16). I den andra svänger du till höger (länsväg 952) mot Södra Sandby, skyltat mot Skryllegården. I den tredje kör du rakt fram, skyltat Skryllegården. Du fortsätter sedan väg 952 mot Södra Sandby 4 km. Då kommer en skylt mot Skryllegården till höger bredvid infarten till NCCs grustäkt. Kör 500 m längs staketet till parkeringen.

Koordinater: WGS 84 (lat, lon): 55.69207, 13.35933

TIPS PÅ AKTIVITETER

Naturum Skrylles program med flera aktiviteter:

www.lund.se/naturum och www.facebook.com/naturumSkrylle

Skrylle Äventyrspedagoger: 0706–96 35 10

Friluftsförmedlingen: www.friluftsförmedlingen.se/lund

Rögle sportfiske: 046–587 53 eller 0705–64 27 62

Åta: Skryllegårdens restaurang och café www.skrylle.se, 046–585 02. restaurangen@skryllegarden.se

Bo: I stora vindskyddet Belsebo kan stora grupper övernatta gratis.

Mer info om boende, aktiviteter och evenemang hittar du på: www.lund.se.

Ett med naturen. På naturum finns fina snidade djur från Skrylleskogen. Här kan du lära dig hur deras spår och spillning ser ut. Utanför naturum går Skåneleden. Här finns också flera naturstigar, grillplatser och skärmskydd för övernattnig vid längre strapatser.

Naturlig inredning. Här kan du lära om den skånska skogen.

På upptäcktsfärd! Studera hur skogens djur lever och bor.

SKRYLLEGÅRDEN

Spår, leder och service

Skrylle friluftsområde

Mitt i det vackra friluftsområdet och naturreservatet ligger Skryllegården med restaurang och motionsavdelning. Här finns även Skrylle Äventyrspedagoger. Skryllegården är omgiven av natursköna motions- och vandringsstigar av varierande längd. I området finns ett flertal grillplatser och skärmskydd för utfärder och övernattningar.

TECKENFÖRKLARING

- ◆ Blå spåret, 2,2 km
- ◆ Röda spåret, 3 km
- ◆ Gula spåret, elbelyst, 5 km
- ◆ Gröna spåret/milspåret, 10 km
- ◆ Skåneleden, via T Hällestad och Knivsåsen, 15 km
- ♿ Handikappanpassat spår, 1,2 km
- 🌿 Ulastigen, naturstig, 3 km
- 🐿 Myrstigen, naturstig, 2,8 km

N Naturum	B Belsebo
R Restaurang	E Elins äng
M Motionsanläggning	S Stockstugan
F Finnbastun	# Grillplatser 1–14

Visst nappar det! Naturen kring Rögles dammar erbjuder flera fina fiskevatten som är särskilt lämpade för flugfiske.

Vad nappar i dag? En burk full med flugor att byta med.

Uppvisning! Gräsanden trivs som fisken i vattnet.

Rätta greppet. Kay Fält kastar ut flugan och njuter av naturupplevelsen.

Rögles dammar lockar till utmanande sportfiske

Aktivitet: Flugfiske

Säsong: Vår, sommar och höst

Plats: Rögles dammar, i Skrylle strövområde

Hemsida: www.skryllegarden.se/fiske

Armarna svingar fram och tillbaka. Målet är att få den lilla flugan längst ut på linan att röra sig som en levande insekt. Så landar den på vattenytan. Plötsligt böjs spöet betänkligt, det plaskar till och fångsten kommer i dagen. En grann regnbåge på ett kilo – middagen är räddad.

Träden speglar sig i det mörka blanka vattnet, inte en krusning på ytan. Det är helt tyst, förutom ett svagt svischande ljud från linor som far genom luften. Till Rögles dammar kommer sportfiskare för spänningens skull och för att njuta av naturen.

– Har man fått napp en gång med flugfiske är man fast, säger Kay Fält. I hans hink vilar en finfin regnbåge, men även dagar utan napp njuter han av fisket.

– Att komma ut i naturen är det primära.

I dag är Rögles dammar ett popu-

Entusiast. Lars Assargren har basat för sportfisket vid Rögles dammar sedan starten för 30 år sedan.

lärt fiskeområde i Skrylle naturreservat. De första dammarna började byggas 1870 för att förse Lunds invånare med dricksvatten. 25 man grävde för hand och forslade bort massorna med hjälp av häst och tippkärra.

– Ända fram till 1978 tog Lund vatten härifrån, säger Lars Assar-

gren, som är fiskevakt för dagen och leder de ideellt arbetande tillsynsmännen.

När Lundaborna flyttade sitt dricksvattenuttag hamnade Rögles dammar i dvala. Tills en dag när förslaget kom att göra om dammarna till sportfiskedammar. Lars Assargren arbetade på fritidsförvaltningen och fick ansvaret för att bygga upp sportfisket.

Den elfte april 1981 hölls ett välbesökt premiärfiske. I dag kan du fiska regnbåge och öring i ett par dammar och gädda, abborre, karp och mört i andra. Under högsäsongerna på våren och sommaren sätter man ut 300 kilo fisk var fjortonde dag.

– I regnbågsdammarna är rekordfångsten 9,2 kg och i damm fyra har det nyligen fångats en braxen på 7,3 kg, säger Lars Assargren.

Rögles dammar ligger inom cykelavstånd från Lund, Dalby och Sandby, mitt i Skrylle naturreservat. Det drivs av sju engagerade pensionärer. I trettio år har Lars Assargren hållit i rodret.

– Det är ett härligt gäng, vi har en fin gemenskap och vi har alla ett stort intresse av fiske. Ibland gör vi en utflykt, senast fiskade vi makrill i Bohuslän.

Det ser lekande lätt ut när flugorna dansar fram över vattnet, men flugfiske är en sport som kräver teknik. Väder och vind påverkar också resultatet.

Ett gäng fiskare grillar och småpratar om flugor och fångst. Vilken fluga funkade bäst just nu, Svarta Sara? Kanske med lite rött i? Regnbågen jagar insekter av många olika slag, man får prova sig fram till vad som funkade för dagen.

STIFTELSEN SKÅNSKA LANDSKAP

FULLTOFTA NATURCENTRUM

Fotavtryck och komockor – allt levande lämnar spår i landskapet. Följ spåren av människans påverkan på naturen genom den interaktiva utställningen. Fulltofta Naturcentrum är ett naturupplevelsecenter om det skånska landskapet. Här är det tillåtet att röra vid saker. Lyft, öppna, snurra och se vad som händer! Du kan också "gissa bajset" från olika djur och se rakt in i fågelholkarna på utsidan via en webbkamera. Utanför finns skogslekplats, grillplatser, vindsydd, långa och korta stigar och stigar anpassade för rullstol och barnvagn. Vandringsleden Skåneleden passerar också genom strövområdet.

Fotnot: Fulltofta Naturcentrum ägs av Stiftelsen Skånska Landskap. Stiftelsen förvaltar ett tjugotal strövområden i Skåne, där verksamheten finansieras av Region Skåne.

ÖPPETTIDER

Café och utställning öppet alla dagar i veckan.

1/1–15/3 kl. 9–16

16/3–30/4 kl. 9–17

1/5–30/9 kl. 9–18

1/10–15/11 kl. 9–17

16/11–31/12 kl. 9–16

Vid större helger publiceras stängda dagar på hemsidan.

Telefon: 0415–512 45

Hemsida: www.strovomraden.se och
www.skanskalandskap.skane.com

HITTA HIT

Fulltofta naturcentrum ligger mellan Höör och Hörby. Ta bussen, bilen eller följ vandringsleden Skåneleden. Buss 470 mellan Höör och Hörby. Hållplats: Ramstorp Fulltofta Naturcentrum. Kommer du med bil är det skyltat från väg 13.

Adress: Kvarröd 4058, 242 94 Hörby.

Koordinater: WGS 84 (lat, lon): 55.87732, 13.61923

TIPS PÅ AKTIVITETER

Turridning: www.kvarnbacka.se

Fiske: www.bjeverod.nu samt www.linderodsasens-turism.se

Biodling: Ringsjöortens biodlarförening och Mellansköns biodlarförening: www.biodlarna.se

Åta: På Fulltofta Naturcentrum finns ett café.

Mer info om boende, aktiviteter och evenemang finns på Hörby och Höörs turistbyrå. När det gäller aktiviteter och evenemang hänvisas till hemsidan under Fulltofta Naturcentrum.

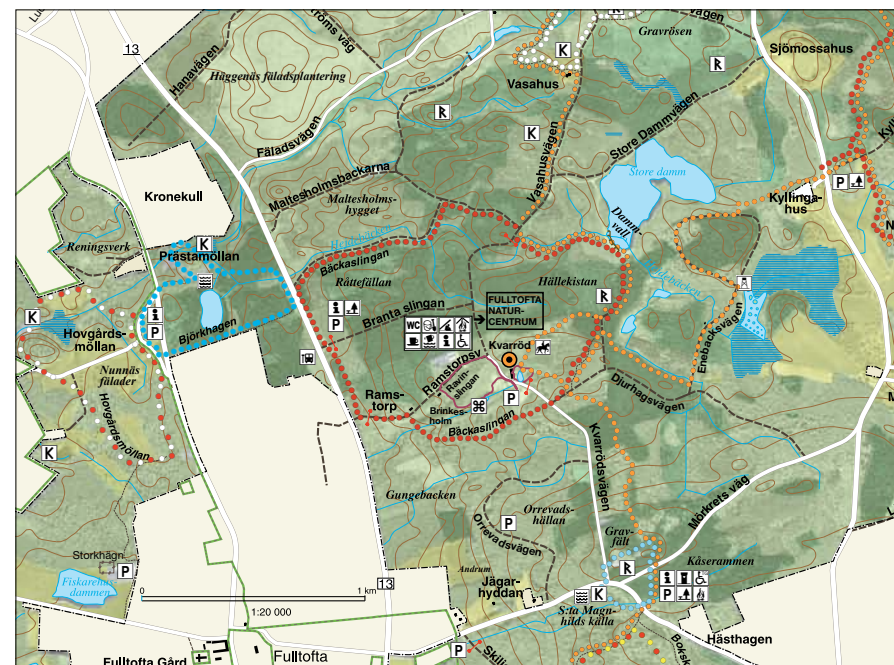
Alla vägar bär till... Skåneleden. Fulltofta Naturcentrum i norra Skåne är en utmärkt startpunkt för vandringar av olika längd. Här finns en skogslekplats och stigar anpassade för rullstol och barnvagn. I utställningen kan barnen lyfta, öppna, snurra och se vad som händer.

Rikt djurliv. I taket flyger naturområdets fjärilar.

Skånska kor. I utställningen får du veta allt om bondens år.

Fulltofta strövmråde

Strövområdet i Fulltofta är ett gammalt kulturlandskap med stengårdsgårdar och hagmarker, stora ekar, skog, dammar och vida fälader. Här kan du vandra på utmärkta stigar och besöka spännande gravar eller smaka på vattnet i aldrig sinande källor. Skåda fågel från torn och utsiktsplattformar vid närbelägna Ringsjön. Det finns även ett storkhågn att besöka.

TECKENFÖRKLARING

	Barrskog		Bebyggelse
	Lövskog		Fulltofta Naturcentrum
	Bete		Information
	Åker		Parkering
	Övrig öppen mark		Torrpass - tillgängligt
	Mossar/kärr		Torrpass
	Vatten		Toalett
	Omrädesgräns		Fornlämning
	Naturresegräns		Kulturminne
	Bilväg större/mindre		Sevärdhet
	Anslutningsväg		Rastplats
	Förbjuden bilväg		Eldplats
	Skogsbilväg		Grillhus
	Större stig		Källa/vatten
	Liten stig		Vindskydd
	Vattendrag		Tillgänglig anläggning
	Höjdkurva, ekv. 5 m		Skogslekplats
	Dammvall		Källa/vatten. OBS! På egen risk!
	Stig - tillgänglig		Kafé
	Ravinslingen, 0,9 km		Busshållplats
	Vasahus 6,3 km		Turridning
	Skåneleden (Rundslänga 10 km)		
	Bäckaslingen 4,3 km		Hovgårdsmölla 2,4 km
	Björkhagen 2,1 km		Gravfältet 0,9 km
	Bökskogen 2,3 km		Sjömossen 5,2 km

Kartunderlag Skogssällskapet. Kartredigering Skogssällskapet A Häkansson, M Larsson.
Godkänd från sekretesspunkt för grävning. Ortfoto och höjdkurvor ©Lantmäteriet.
©Lantmäteriet 2001. Ärende nr MS2006/1937.

Aktivitet: Turridning
Säsong: Vår, sommar och höst
Plats: Fulltofta
Hemsida: www.kvarnbacka.se

Hästparad. Ritt genom skog och mark.

Påfyllning. Sida vid sida ur samma krubba.

Mums! En fikapaus i det fria sitter fint.

På hästrygg genom Fulltoftaskogen

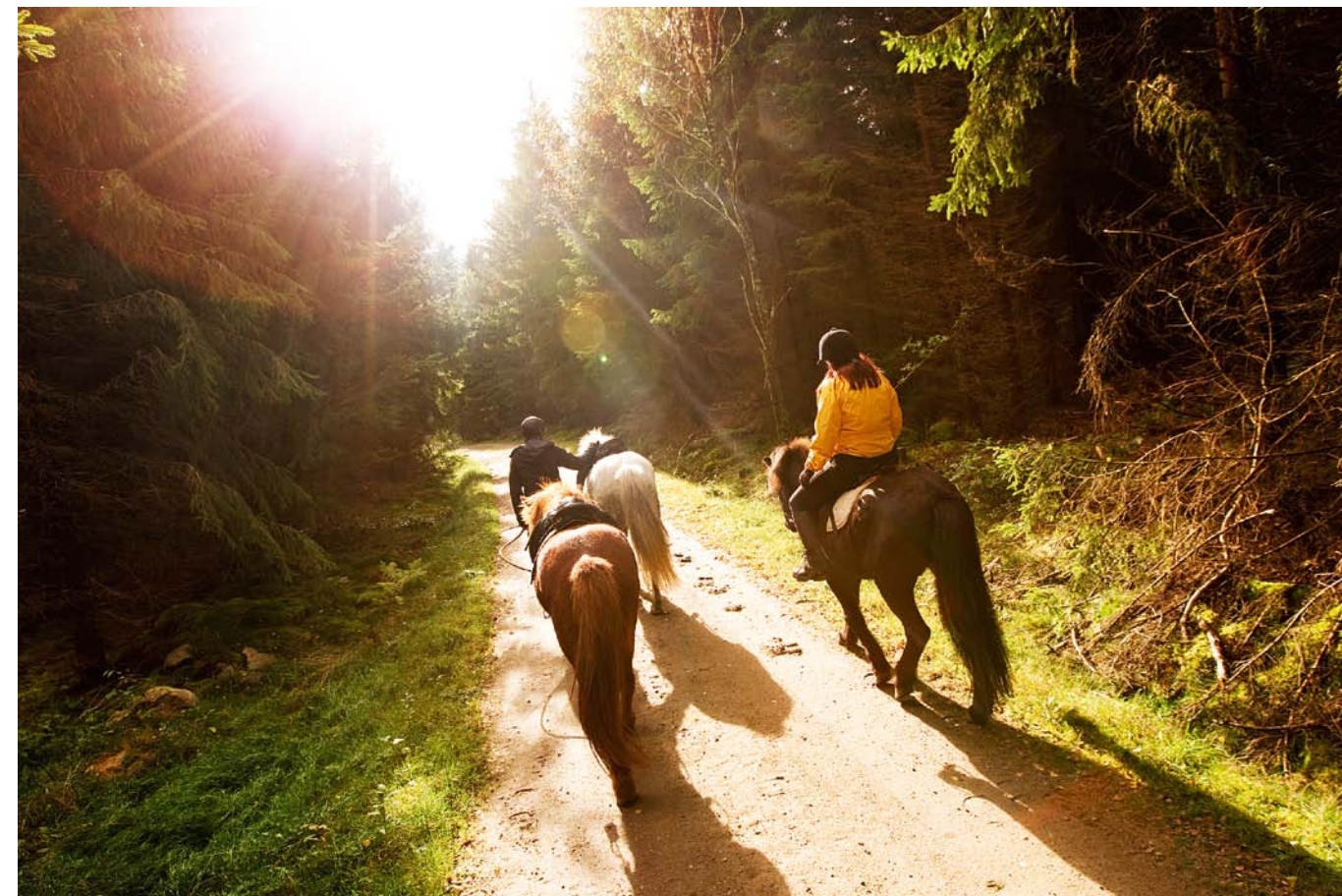
Hängivna hästtjejer och medelålders mindre beridna. Alla kan följa med på långritt genom Fulltoftas vidsträckta skogar. Islandshästarna trampar tryggt tätt ihop, mule i svans. När tölten stämmer blir du ett med hästen, skogen och vinden.

Men än är vi inte riktigt där, först ska utrustningen provas ut. En efter en stövlar deltagarna in i sadelkammaren.

– Hjälmen ska sitta ordentligt på huvudet, men inte klämma. Prova en 57:a – de brukar passa de flesta. Johanna Jönsson, KY-utbildad hästguide, instruerar gruppen med stort tålamod.

För Birgit Timner är ridning en nyfunnen hobby. Hon har med sig egen hjälm.

– Jag började rida med barnbarnen när jag fyllt 67 år. Det är extra mysigt att rida ut i skogen med islandshäst.

Stilla skritt, tölt och galopp. En ridtur gör naturupplevelsen mer spännande. Islandshästar är trygga, tåliga hästar med flera egna gångarter.

Hon får medhåll av Bitte Nilsson, som senast förra veckan var ute på turridning i den fina höstskogen. En tur som gav mersmak, berättar hon och tystnar sedan för att lyssna på Johannas instruktioner.

– Vill ni rida åt vänster, ta i vänster tygel och vill ni rida till höger, dra lite åt höger. Hästarna går framåt när ni kramar med benen. Vill ni stanna så sitt tungt i sadeln och säg ”ho ho” – som jultomten.

Lätt som en plätt alltså!

– Islandshästar har fler gångarter än andra hästar, fortsätter Johanna. Man kan säga att de har fler växlar. Vi kommer att prova på tölt. Då lyfter ni händerna och sträcker tyglarna så hästen får upp huvudet. Sedan sätter ni er lite tyngre på hästen.

Med huvudet fullt av instruktioner sitter vi upp på Aspar, Odin, Kolistierni, Somi, och Trostan. De isländska namnen påminner om

rasens ursprung och Trostan betyder ett betryggande ”lita på mig”.

Hästarna låter sig lugnt grenslas och står fint kvar med sina ryttare. Men man ska inte låta sig luras att det är lata temperamentslösa hästar vi ska rida.

– De står stilla innan vi ger oss ut och sedan är det full fart, det är antingen på eller av, säger Johanna Jönsson.

Så har stunden kommit att fatta tyglarna. Lugnt och fint skritt vi ut på grusvägen förbi Fulltofta naturcentrum och vidare in genom ett skogsparti som skiftar från mörkaste granskog till glesare lövskog i orange-röda höstfärger. Emellanåt går det lite sakta nedåt eller uppåt och ibland blir det lerigt eller stenigt. Då och då ser en ryttare lite nervös ut, men hästarna sätter sina hovar säkert och stadigt.

Vi rider förbi Store damm med sina kala stammar ute i vattnet. Hit-

tills har vi skrittat i lugn mak, någon enstaka buse har tagit ett par steg i fel riktning då och då, men inget ”ho ho” ännu. Nu är det dags att sträcka upp tyglarna, mana på och luta sig tillbaka i sadeln.

– När brösten slutar skumpa då är det tölt, förklarar Cecilia Timner, som har egen islandshäst hemma.

Först vill det sig inte riktigt, hela kroppen skumpar och skakar, men så får vi in rytmen och det känns som att glida fram på en luftkudde. Höstlandskapet susar förbi. Nu är vi ett med hästen, vinden och skogen. Det är tölt!

Så svänger grusvägen uppåt, och med ett gemensamt ”ho ho” slår vi av på takten. Vi samlar ihop oss i skritt en stund, innan det blir dags för en sista galopp för de allra modigaste. Trötta och nöjda efter en härlig naturupplevelse från hästryggen skritt vi mot stallet och en välförtjänt fika.

naturum[®]

Kullaberg

NATURUM KULLABERG

Du tror knappt du är här när du är där... Kullaberg – så totalt annorlunda den vanliga bilden av Skåne. Vilt, vackert, vidunderligt med hisnande branter och vida vyer över Öresund och Kattegatt. Här upplever du ett helt unikt växt- och djurliv – allt förklarat och satt i sitt sammanhang i naturum Kullaberg med Kullens fyr.

Öppettider

Vår: 29/1–30/4 må-sö 11-16, 1/5–21/6 må-fr 11-16, lö-sö 10.30-16.30

Påsk: 6–9/4 fr-må 10.30-16.30

Sommar: 23/6–19/8 må-sö 10.30-16.30.

Midsommarafton, 22/6, stängt

Höst: 20/8–30/9 må-fr 11-16, lö-sö 10.30-16.30, 1/10–30/11 må-sö 11-16

Telefon: Naturum Kullaberg, utställning, öppettider, guidning och bokning 042-347056, 0739-881077

E-post: www.naturum.kullaberg@lansstyrelsen.se

Hemsida: www.kullabergsnatur.se

Skolverksamhet: Helen Thorn Jönsson, 0768-401505, e-post: helen.thorn.jonsson@lansstyrelsen.se

HITTA HIT

Med bil söderifrån: Kör väg 111 norrut från Helsingborg, genom Höganäs mot Mölle. Kör upp genom Mölle och passera vaktstugan till västra Kullabergs Naturreservat. **Norrifrån:** Från Ängelholm kör du väg 112 mot Höganäs. Följ skyltar mot Kullabergs naturreservat. Kör upp genom Mölle och passera vaktstugan till västra Kullabergs Naturreservat. Kör upp till stora parkeringen som ligger strax innan fyrområdet, därifrån går ni 500 meter till naturum Kullaberg.

Med buss: Ta linjebuss 222 från Höganäs till Mölle, sen vandrar ni 5 km upp till naturum Kullaberg.

Adress: Italienska vägen 323, 260 42 Mölle.

Koordinater: WGS 84 (lat, lon): 56.30194, 12.45423

TIPS PÅ AKTIVITETER

Naturum Kullabergs program med flera aktiviteter:

www.kullabergsnatur.se och www.facebook.com/naturumKullaberg

Fågelvandring: www.birdwave.se

Kullens dyk: www.kullendyk.nu

Kullabergsguiderna: www.kullabergsguiderna.se

Mölle kajak- och klättringscenter: www.mollekajak-center.se

Kullabergs islandshästar: www.kullabergsislands-hastar.com

Mer info om mat, boende, aktiviteter och evenemang hittar du på www.hoganas.se och www.kullen.se.

Storslagna Kullen. Längst ute på spetsen i nordvästra Skåne ligger naturum Kullaberg. Hav och branta klippor gör landskapet vilt och vackert. Följ med Kullabergsguiderna och Birdwave på spännande grottvandring och fågelvandring i ett hisnande landskap.

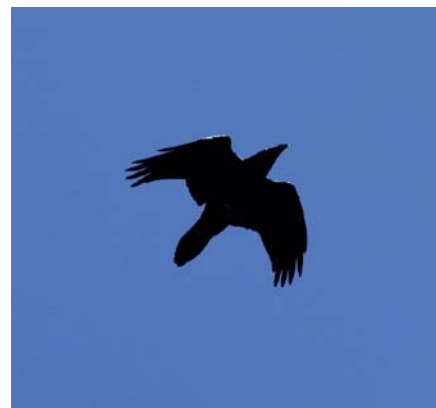

Naturum Kullaberg ligger alldeles intill Kullens fyr. De viktigaste strövstigarna är markerade med färgsymbolor. Två huvudstigar, röd och blå färgmarkering, går från Arild till Fyren eller omvänt. Besökskarta finns att hämta på naturum Kullaberg.

Mystiken tätnar! Grottvandring är en spännande upplevelse för besökare i alla åldrar.

Korpnäste. Fågellivet är rikt vid Kullaberg.

Naturens skapelse. Här utanför möts tre hav.

Vilt, vackert och vidunderligt. Naturum Kullaberg erbjuder grottvandringar med erfarna guider som visar den säkra vägen över klipporna.

Spännande grottvandring på Kullabergs klippor

På Kullaberg finns fler än 20 grottor i olika storlekar. Det är en spännande miljö med branta stup och djupa raviner, bränningar vid storm och starka strömmar till havs. Följ med på en guidad grottvandring.

Syskonen Micke och Anne-Sofie, nio och åtta år, klättrar upp och ner på kullarna utanför naturum. Så stannar de upp och lutar sig mot vinden som piskar upp från havet. De njuter av det spännande kuperade klipplandskapet. Hemma på Fyn är landskapet platt som en pannkaka.

Mamma Bolette Friis och pappa Anders Larsen har hyrt stuga i området under den danska höstlovsveckan. I går besökte familjen konstverket Nimis och i dag ska de gå på grottvandring på Kullaberg.

Den första turisten som kom hit på 1800-talet lär ha varit en dansk. Än i dag kommer många danska besökare, berättar Helen Thorn Jönsson, naturvägledare på naturum Kullaberg. Det är det vilda, dramatiska klipplandskapet som lockar.

– I Danmark finns inga klippor av det här slaget. Vi har gått den röda stigen hit från Mölle, nu letar vi efter den blåa när vi ska gå tillbaka, säger

Gerda Thygesen och Morten Andersen från Köpenhamn.

Utanför Kullaberg möts de tre haven Öresund, Kattegatt och Skälderviken. På många ställen stupar berget brant, på andra går det att följa de slingriga stigarna längs kanten ner mot havet. Här och var har vattnet urholkat berget till grottor som fascinerar och fångslar.

Kullaberg är en av Sveriges västligaste utposter. Här har det funnits en fyr i 450 år. Det började med en så kallad papegojfy i trä. Dagens fyr murades på plats år 1900 och lyser alltså varje natt. Ljuset skiner genom de handslipade franska prismorna och syns fem landmil bort.

Från platån utanför fyren vandrar blicken över bergsknutorna mot Mölle. Här har länsstyrelsen återskapat hedlandskapet som fanns på 1700-talet. I dag betar Highland cattle-kor för att hålla heden öppen.

Det är många par som gifter sig här med näsan mot den fina utsikten.

En våning ner, rakt under oss, ligger Silvergrottan.

– Den har fått sitt namn av att man trodde att det fanns silver att bryta. Men det var inte silver utan glimmer i en pegmatitgång, säger Jacob Schenström, naturguide som leder dagens grottvandring.

Han lyser med ficklampan in i en smal hög gång där pegmatiten brutits.

– Jag tycker grottor är spännande. Kanske finns det en skatt därinne, säger Anne-Sofie och smyger in i den smala grottgången.

Så fortsätter turen längs klippkanten. Vi vuxna greppar efter skrevor och håligheter. Barnen klättrar snabbare och springer före ner mot havet.

– Kullaberg var det första som smälte fram när inlandsisen drog sig

Grottor är spännande! Jacob Schenström, naturguide, kan berätta många historier och sägner om Kullaberg.

tillbaka för 17 000 år sedan, förklarar Jacob Schenström.

Jacob väljer en mer eller mindre utmanande väg utmed klipporna efter deltagarnas fysiska förmåga.

– Det ser värre ut än det är, säger han övertygande när någon tveksamt saktar in stegen.

Vi närmar oss Lahibiagrottan, vandringens största grotta. Den bildades genom att vatten frusit i sprickor och sprängt loss stenblock som sköljts bort av vågorna en gång när vattenståndet var tio meter högre.

– Här skulle man kunna bo, funderar Micke och Anne-Sofie.

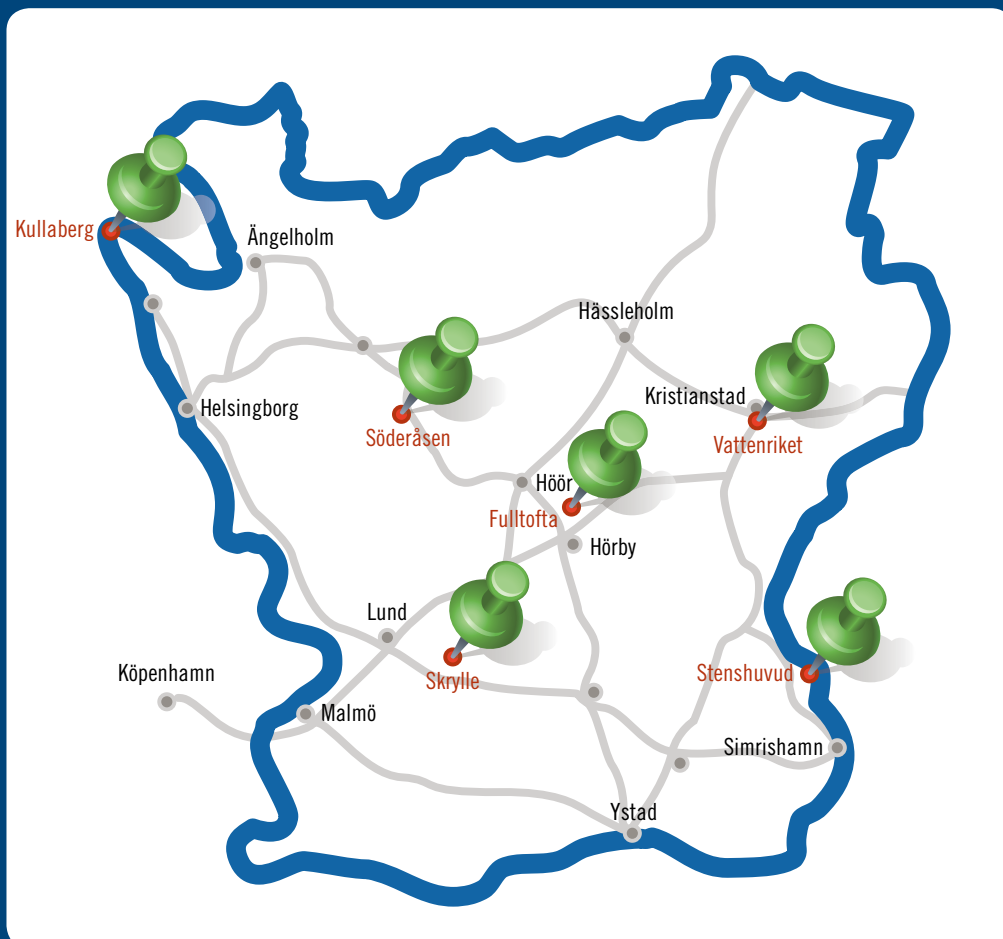
Arkeologiska utgrävningar visar att människor faktiskt använt grottan som tillfällig boplatz en gång på stenåldern.

– Här var duschen, säger Anne-Sofie och ställer sig under en liten stråle som sipprar ur berget.

Vi fortsätter vandringen på släta stenar slipade av havet. Snart vänder stigen uppåt igen tillbaka mot fyren. Jacob Schenström berättar fler historier och sägner om Kullaberg. Bland annat får vi höra om synden i Mölle i slutet på 1800-talet då män och kvinnor badade på samma strand, något som man inte hört talas om i resten av Europa.

Aktivitet: Grottvandring
Säsong: Vår, sommar och höst
Plats: Kullaberg
Hemsida: www.kullabergsguiderna.se

Utmärkta naturum och naturcentrum i Skåne

Skånsk natur är mycket variationsrik och lättillgänglig för besökare. Avstånden är korta och dessutom finns naturum och naturcentrum strategiskt utspridda över hela landskapet. Naturum är porten till ett specifikt naturområde. Totalt finns cirka 30 stycken i Sverige, varav 5 ligger i Skåne: Kullaberg, Skrylle, Stenshuvud, Söderåsen och Vattenriket. Naturvårdsverket äger varumärket naturum. Fulltofta Naturcentrum är centrum för Stiftelsen Skånska Landskaps strövområden i Skåne.

Vattenriket®

